

ΓΙΑΤΙ ΤΟΣΗ ΕΚΠΛΗΞΗ ΜΕ ΤΙΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΤΟΥ WIKILEAKS; (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

☒ **Ο ρόλος των πολιτών και των πολιτικών στην διαφάνεια των πεπραγμένων στη Δημοκρατία**

Με τις πληροφορίες που έρχονται πρόσφατα στο φως της δημοσιότητας από τον ιστότοπο του Wikileaks έχει προκληθεί σάλος και έκπληξη. Όμως η έκπληξη δεν είναι λογική, γιατί αυτά έπρεπε να είναι αναμενόμενα – όχι γιατί πρόκειται για τις ΗΠΑ, αλλά γιατί πρόκειται για την εξουσία και η εξουσία σε χέρια ανθρώπων αδύναμων (τέτοιοι είναι συνήθως οι κρατούντες, καθώς βέβαια και οι μη κρατούντες) δεν μπορεί παρά να συνίσταται σε γελοιοποίηση της τέχνης της διακυβέρνησης και προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Δεν το λέμε αυτό επειδή απαξιώνουμε την πολιτική, αλλά επειδή πιστεύουμε ότι η πολιτική –άσχετα από τον σκοπό της- καταντάει τελικά να εκφράζει το ανθρωπολογικό υπόβαθρο αυτών που την ασκούν (πολιτικών και πολιτών). Αυτό το υπόβαθρο βρίσκεται πίσω από κάθε τι και δεν μπορούμε να το αποφύγουμε ό,τι και αν ισχυρισθούμε.

Πριν από ο,τιδήποτε άλλο θα πρέπει να σημειώσουμε ότι σε κάθε κανόνα υπάρχουν εξαιρέσεις, συνήθως είναι ατομικές γιατί οι συλλογικότητες καθορίζονται από το πλήθος, και τα παρακάτω ισχύουν για τα πολιτικά πρόσωπα γενικά και όχι για όλα. Πάντοτε, και κυρίως σε καταστάσεις ανάγκης, εμφανίζονται αυτοί που διαφέρουν και τους δίνεται η ευκαιρία να προσφέρουν στο σύνολο, επειδή οι ήσυχτοι καιροί ως εύκολοι και πλούσιοι καιροί είναι συνήθως για όσους εργάζονται για τον εαυτό τους και την ιδιοτέλειά τους.

Α.-Γιατί λοιπόν δεν πρέπει να μένουμε έκπληκτοι με όλα αυτά;

1.-Επειδή οι πολιτικοί –συμπεριλαμβανομένων και των διπλωματών και αυτών που κινούνται κοντά και σε συνάφεια με την πολιτική- είναι κοινοί άνθρωποι, με τις μειονεξίες και υπεροψίες, τις προκαταλήψεις και άγνοιες, τις φιλοδοξίες και μικροπρέπειες των κοινών ανθρώπων. Ακόμη και η τυχόν πανεπιστημιακή μόρφωση δεν μπορεί να απαλείψει αυτά τα χαρακτηριστικά, απλά μπορεί να τα συγκαλύψει. Η ίδια η δύναμη συγκάλυψης μέσα από τα ελεγχόμενα ΜΜΕ και την ασκούμενη γοητεία μπορεί να δημιουργήσει την εικόνα του πλήρως αυτοελεγχόμενου και ισχυρού προσώπου. Αυτή όμως είναι μία πλάνη.

Τέτοιοι κοινοί άνθρωποι ήταν και αυτοί που οδήγησαν τις μεγάλες εταιρείες σε πτώχευση και τον κόσμο σε κρίση, αλλά αυτοί θεωρούσαν πως ο πλούτος τούς πρόσδιδε ανωτερότητα. Είναι σπάνιοι οι πολιτικοί και οι διπλωμάτες και οι συναφείς προς αυτούς του ύψους του Τζέφερσον, του Βενιαμίν Φραγκλίνου και λίγων άλλων, που να διαθέτουν αίσθηση της εθνικής και της παγκόσμιας ανάγκης, οπότε οι ανοησίες και η ψευδαίσθηση της υπεροχής θα περιττεύουν.

2.-Τα πράγματα της εποχής μας –καθώς και όλων των εποχών- δείχνουν ότι οι παράγοντες της πολιτικής ούτε ατσαλάκωτοι ηθικά είναι ούτε τόσο ευφυείς όσο θέλουν να δείχνουν και όσο πιστεύουν οι άνθρωποι. Οι συνεχείς πόλεμοι, οι οικονομικές κρίσεις και τα τόσα δεινά αποδεικνύουν ότι -με ελάχιστες εξαιρέσεις- οι άνθρωποι που χειρίζονται τις εθνικές και τις παγκόσμιες υποθέσεις δεν σκοπεύουν πραγματικά στην ειρήνη αλλά στην προσωπική και ενίοτε στην εθνική ικανοποίηση.

Η διαφθορά βέβαια δεν δείχνει ότι νοιάζονται για το έθνος, ωστόσο εύκολα μπορούν να πάρουν τον δρόμο του εθνικισμού γιατί από το ένα μέρος είναι πιο εύκολος και δημοφιλής και από το άλλο γιατί γίνεται πιο εύκολα φορέας της ατομικής ιδιοτέλειας. Και λέγοντας “εθνικισμό” εννοούμε την επιδίωξη κάθε συμφέροντος πέραν της λογικής και της ηθικής, με υπεροψία και αίσθηση ανωτερότητας.

3.-Είναι επαρκώς φιλόδοξοι ώστε να δημιουργούν προβλήματα στη δημοκρατία, αλλά οι άνθρωποι σπανίως θεωρούν τη φιλοδοξία ως μειονέκτημα και έτσι χάνουν την ευκαιρία να δουν το αληθινό της πρόσωπο και τη στρεβλωτική λειτουργία της μέσα στα πράγματα.

4.-Το γόητρο και ο πλούτος ως κίνητρα δεν μπορούν να αποτελέσουν έδαφος για μεγάλες πολιτισμικές και πολιτικές αλλαγές και για θεμελίωση μιας πραγματικής ειρήνης. Ωστόσο επιφέρουν και αυτά ως αποτέλεσμα τις κρίσεις -που παρά το ρίσκο τους- ωθούν σε νέα αντίληψη των αξιών και του κόσμου και υπό αυτή την έννοια είναι χρήσιμες.

5.-Είναι εξαρτημένοι από τη χρηματοδότηση εκ μέρους τρίτων οικονομικών παραγόντων τόσο πολύ, ώστε είναι αδύνατον να δράσουν ως ανεξάρτητοι και δημιουργικοί παράγοντες.

6.-Έχουν τέτοια προσκόλληση στην εξουσία και την αυτοπροβολή και για τόσο μεγάλο μήκος χρόνου, ώστε βασίμως πρέπει να υποθέσει κανείς ότι η πολιτική είναι γι' αυτούς ψυχολογική ανάγκη και όχι τάση για υπηρεσία προς τον κόσμο όπως ψευδώς υποκρίνονται. Γι' αυτό δεν ασχολούνται πραγματικά με την τέχνη της διακυβέρνησης αλλά της εξουσίας και της αναγκαίας διαχείρισης.

7.-Είναι τόσο υπερφίαλα αποκομμένοι από τις ανάγκες του κόσμου –όχι μόνον τις υλικές- που τους είναι αδύνατον να διαβλέψουν τις ορθές λύσεις και να τις επιδιώξουν, όπως π.χ. έχει συμβεί στην Ελλάδα με τα συνεχή σκάνδαλα διαφθοράς και την ταυτόχρονη αδιαφορία για τα προβλήματα. Τα λόγια -παγκόσμια- δεν συμβαδίζουν με τις πράξεις.

8.-Οι μεγάλες δυνάμεις πάντοτε κάνουν κατάχρηση της δύναμής τους, όπως έκανε π.χ. η αρχαία Αθήνα, και από αυτό φυσικά δεν εξαιρέθηκαν οι ΗΠΑ. Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού ήλθε γρήγορα και η δική τους κατάρρευση, γιατί δεν άντεξαν στην πίεση του πειρασμού της κοσμοκρατορίας.

9.-Την ώρα που όλοι γνωρίζουμε την ύπαρξη εκτεταμένων

συστημάτων παρακολούθησης –όπως το γνωστό echelon– δεν θα έπρεπε να ξαφνιαζόμαστε για το αίτημα παρακολούθησης και ανεύρεσης των βιομετρικών στοιχείων πολιτικών και αξιωματούχων του ΟΗΕ (!) σαν να πρόκειται για τρομοκράτες, παραβιάζει συνθήκες και ηθική. Στην εποχή μας η τεχνολογία θέτει αυτονόητα ζητήματα κατάχρησης δύναμης, που πρέπει να αντιμετωπίσουμε ενσυνείδητα απαιτώντας διαφάνεια.

Η ελευθερία φαίνεται ότι είναι μόνον για όσους μπορούν να την έχουν και για τα ωραία λόγια προς αυτούς που δεν μπορούν να την έχουν. Ωστόσο αποτελεί ντροπή να χρησιμοποιεί κανείς με τέτοιο τρόπο την δύναμη, καθώς επίσης αποτελεί ντροπή για τους κυβερνώμενους να μην καταλαβαίνουν τις δυνατότητες των ανθρώπων για κατάχρηση εξουσίας και ανοησίας. Οι παρακολουθήσεις εμπεριέχουν το στοιχείο της κρυπτότητας που προσδίδει σε αυτόν που τις κάνει μία αυταπάτη δύναμης και αιφνιδιασμού του «αντιπάλου» και αποτελούν χαρακτηριστικό κυρίως των απολυταρχικών καθεστώτων. Ωστόσο η απολυταρχία μπορεί να είναι όχι μόνον τυπική αλλά και ουσιαστική, όπως στις σημερινές δημοκρατίες.

10.-Η ίδια η αντίδρασή τους απέναντι στις αποκαλύψεις αποδεικνύει την αυταρχικότητα με τα δύο μέτρα και δύο σταθμά. Ενώ οι ίδιοι παρανόμως λαμβάνουν προσωπικά στοιχεία των ανθρώπων, ωστόσο θεωρούν τα δικά τους στοιχεία πνευματική ιδιοκτησία και απόρρητα, επικαλούμενοι πάντοτε λόγους εθνικής ασφάλειας. Αλλά ο όρος “εθνική ασφάλεια” δεν μπορεί να περιλαμβάνει κάθε είδους ανοησία και παρανομία. Και αντί να ασχοληθούν με τα ίδια τα πεπραγμένα τους που προφανώς είναι έκνομα, ασχολούνται με το πώς να συγκαλύψουν το σκάνδαλο.

Θεωρούν ότι αυτή η αποκάλυψη δεν είναι δημοσιογραφική, σαν να υπάρχει κάποιος κανόνας που να επιτάσσει ότι οι αποκαλύψεις πρέπει να είναι “δημοσιογραφικές”, θεωρώντας εκ του μηδενός ότι δήθεν υπάρχει κάποια επίσημη τέταρτη εξουσία που αυτή μόνον πρέπει να κάνει αποκαλύψεις! Δεν υπάρχει νομική και λογική συνοχή σε όσα λέγονται, παρά μόνον εύκολα λόγια γιατί πρέπει κάτι να ειπωθεί.

11.-**Εναντίον του ιδιοκτήτη της ιστοσελίδας Wikileaks εκδόθηκε μετά από τις αποκαλύψεις ένταλμα σύλληψης για σεξουαλικά αδικήματα.** Αναρωτιόμαστε: αυτό είναι τυχαίο; Δεν νομίζουμε! (όπως λέει και η διαφήμιση). Αν υπήρχε τέτοιο έγκλημα, θα έπρεπε να είχε εκδοθεί το ένταλμα πιο πριν και επομένως οι αρχές παραβιάσανε το καθήκον τους με την αμέλειά τους απέναντι στην κοινωνία και τους νόμους της. Αν δεν υπήρχε, τότε το κατασκευάσανε. Είναι όμως τρομερά δύσκολο να δεχθούμε ότι η χρονική σύμπτωση ποινικής δίωξης και αποκαλύψεων είναι τυχαία.

B.-Η απομυθοποίηση των πολιτικών

Η απομυθοποίηση των πολιτικών δεν πρέπει να γίνεται με μίσος, γιατί το μίσος είναι μια νέα μυθοποίηση όπου αναζητείται εξιλαστήριο θύμα για όλες τις δυσλειτουργίες μιας κοινωνίας, ενώ παραβλέπεται η παράλληλη ομαδική ευθύνη, πλην της ατομικής. Η απομυθοποίηση πρέπει να βασίζεται στην καθαρή λογική και όχι στους ψυχολογισμούς παντός είδους, αν θέλουμε να δημιουργήσουμε μια υγιέστερη κοινωνία. Οι αντίπαλοι εύκολα κάνουν υποτιμητικές απομυθοποιήσεις μεταξύ τους, όχι όμως και οι οπαδοί. Και τα δύο είναι εξίσου λανθασμένα και αυξάνουν τελικά τη μυθοποίηση, γιατί δεν στηρίζονται ούτε σε ορθό κίνητρο ούτε στην αλήθεια.

Ταυτόχρονα η απομυθοποίηση των πολιτικών (και φυσικά όλων των κοινωνικών ειδώλων) θα διευκόλυνε τόσο την άνοδο στην εξουσία ηθικότερων προσώπων όσο και την παραδοχή εκ μέρους τους των τυχόν λαθών τους. Αλλά, όσο στηρίζονται τόσο καθοριστικά στο γόητρό τους, δεν πρόκειται ποτέ να παραδεχθούν τα λάθη τους και θα επιχειρούν συνεχώς να παρουσιάζονται σαν αυθεντίες του είδους τους και να αλληλοκατηγορούνται παραταξιακά, ξεχνώντας ότι η διακυβέρνηση δεν είναι αποκλειστική ιδιοκτησία κανενός ούτε των κομμάτων και ότι πρέπει να ασκείται μόνον για το κοινό καλό. Αλλά φυσικά δεν ομολογούν ότι δεν ασκούν διακυβέρνηση αλλά εξουσία, η οποία εξουσία είναι όντως ιδιοκτησία και μάλιστα λίγων.

Για να είναι κανείς δίκαιος και ακριβής, πρέπει να αναγνωρίζει

και το ορθό και όχι να απορρίπτει συλλήβδην τους πάντες και τα πάντα, γιατί αυτό του φαίνεται εύκολο. Βέβαια σήμερα η διαφθορά αποκαλύφθηκε τόσο εκτεταμένη που φαίνεται ότι όλη η λειτουργία της δημοκρατίας -παρά τις ελάχιστες εξαιρέσεις- νοσεί βαριά. Αυτό δεν είναι κάτι νέο για την ιστορία, αλλά δεν χρειάζεται να επαναλάβουμε τις αποτυχημένες απαντήσεις στις ιστορικές προκλήσεις.

Γ.-Τι πρέπει να κάνει ο πολίτης;

Για τα μεν απλά κουτσομπολιά δεν μπορούμε να πούμε τίποτε άλλο παρά το ότι όλος ο τύπος δημοσιεύει πληροφορίες για διάφορα πρόσωπα που δεν είναι όλες σχετικές με τα αξιώματά τους. Αυτά που ενοχλούν μάλλον είναι αυτά που θέτουν εν αμφιβόλω την εξουσία σε σύνολο.

Και ερωτάται: αν ένας πολίτης έχει στα χέρια του στοιχεία που αποκαλύπτουν πολιτικές ή άλλες παρανομίες, πρέπει ή όχι να τα δημοσιοποιεί; **Στο ελληνικό ποινικό δίκαιο είναι άδικη πράξη η αποσιώπηση εγκλήματος** και θα πρέπει να αναρωτηθούμε αν αυτό πρέπει να ισχύσει και σε τέτοιες περιπτώσεις -εκτός και αν θεωρήσουμε την πολιτική και την οικονομία υψηλής κλίμακας εξαιρετέες, πράγμα που βέβαια είναι αντιδημοκρατικό. Το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζει και η Ελλάδα, όπου οι πολιτικοί θεωρούν ότι θα βλάψει τη δημοκρατία η αποκάλυψη και η τυχόν καταδίκη αυτών που παρανόμησαν. Έτσι δημιουργείται ντε φάκτο μία τάξη ανθρώπων που λόγω θέσης δεν πρέπει ποτέ να δικάζονται, ενώ παράλληλα έχουν ορκισθεί πίστη στο έθνος και την ευημερία του.

Ο τρόπος διαρροής των στοιχείων είναι ένα διαφορετικό πρόβλημα και μπορεί να αντιμετωπισθεί με τα διατιθέμενα νομικά μέσα. Ωστόσο η αποκαλυφθείσα πραγματικότητα παραμένει και πρέπει και αυτή να αντιμετωπιστεί. Αυτή είναι το μείζον πρόβλημα σε σύγκριση με τη διαρροή καθαυτή, επειδή τα διαρρεύσαντα στοιχεία δεν αφορούν ατομική έκφραση του ενός ή του άλλου προσώπου, αλλά **έκφραση δημόσιων προσώπων για δημόσια πράγματα που καθόρισαν και την άσκηση της πολιτικής -πράγμα**

που ενδιαφέρει και επηρεάζει το σύνολο της κοινωνίας. Αλλιώς θα ήταν σαν να μέμφεται αυτός που διέπραξε έγκλημα αυτούς που διευκόλυναν την αποκάλυψή του και να μην καταλαβαίνει καθόλου τη σοβαρότητα της πράξης του.

Η πολιτική απαιτεί -πλην άλλων- και ήθος, ακόμη και απέναντι στους αντιπάλους, αλλιώς δεν θα ξεφύγουμε ποτέ από τον φαύλο κύκλο της ρεάλ-πολιτικής (που φυσικά δεν είναι καθόλου ρεαλιστική με την κυριολεξία του όρου, αλλά απλά κυνική).

Το ήθος του Ρούσβελτ και του Λίνκολν και άλλων προγενέστερων, καθώς και η συμμετοχή των ΗΠΑ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, προσέδωσαν αίγλη και δύναμη στη χώρα, η οποία όμως χρησιμοποιήθηκε λανθασμένα και επιπόλαια, πράγμα που οδήγησε στη σημερινή σταδιακή αποκαθήλωσή της από τη θέση που κατείχε μέχρι σήμερα. Αυτό θυμίζει κάπως και τον Περικλή στην αρχαία Αθήνα που χρησιμοποιούσε οικονομικά τους συμμάχους της για να χρηματοδοτεί έργα μέσα στην Αθήνα (μερικά βέβαια από τα οποία είναι εξαιρετικά), αλλά ωστόσο συνετέλεσε στην πρόκληση του Πελοποννησιακού Πολέμου και δεν διακρινόταν για το ήθος του.

Συχνά οι εποχές της φαινομενικά μεγάλης ακμής είναι εποχές παρακμής από άποψη αληθινού πολιτισμού. Είναι οι εποχές της καρποφορίας των προηγούμενων προσπαθειών και αυτή η καρποφορία συχνά αποδεικνύεται απλώς καρποφορία σε επίπεδο μορφής και όχι πνεύματος, πράγμα που σημαίνει ότι η κοινωνία απέτυχε να ανταποκριθεί στις βασικές ιδέες που χαρακτήρισαν την προηγούμενη περίοδο, μετατρέποντας την υπεραξία τους σε εξουσία. Ποια ήταν άραγε η ανταπόκριση απέναντι στη σεισάχθεια του Σόλωνα; Μήπως ήταν η εξοντωτική φορολόγηση των συμμάχων της Αθήνας πέραν των δυνατοτήτων τους;

Σε αντίθεση με τον Περικλή ο Αριστείδης ο Δίκαιος, όταν πρωτοξεκίνησε το Κοινό Ταμείο, κατέγραφε με κάθε λεπτομέρεια τα εισοδήματά τους και τις οικονομικές δυνατότητές τους και βάσει αυτών υπολόγιζε τους φόρους, με αποτέλεσμα κανείς να μη διαμαρτυρηθεί! Αλλά φυσικά τέτοιοι άνθρωποι σπανίζουν και έτσι μένουν μόνον σαν ορόσημα στην ιστορία, για να τους φθονούν οι ανάξιοι.

Για τους πολιτικούς πρέπει να αναζητούμε το ανθρωπολογικό τους αποτύπωμα, γιατί αυτό είναι και το θεμέλιο του έργου τους. Οι ικανότητες πρέπει να έρχονται σε δεύτερη μοίρα, γιατί συνήθως είναι σύμφωνες με αυτό το αποτύπωμα, όπως π.χ. για την εξουσία (ως ανθρωπολογικό αποτύπωμα) είναι κατάλληλη η έλλειψη ήθους και οι συναφείς της ικανότητες για ίντριγκα και αναρρίχηση, όμως για την ειρήνη απαιτούνται άλλες ικανότητες. Οι επιλογές μας στην πραγματικότητα δεν μπορούν να είναι άφθονες, αλλά να διαλέξουμε ανάμεσα σε δύο κατευθύνσεις: την ιδιοτελή και την χωρίς άγνοια ανιδιοτελή. Το δεύτερο είναι εξαιρετικά δύσκολο, γιατί η γνώση δύσκολα συνδυάζεται με ανιδιοτέλεια.

Αυτό το αποτύπωμα των ΗΠΑ ήταν φαίνεται από μακρού δεδομένα εξουσιαστικό, υποτιμώντας τον κόσμο και τις ανάγκες του. Απ' ότι φάνηκε, συνήθως οι διπλωμάτες τους ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το ποιος θα μιλήσει περισσότερο υποτιμητικά για τους «αντιπάλους». Γι' αυτό είναι πάντοτε επίκαιρο και κυρίαρχο το πρόβλημα του «Γνώθι σαυτόν», όχι από αρχαιολατρεία, αλλά από οντολογική γνώση. Και φυσικά αν είχαμε τα αρχεία όλων των χωρών, θα ανακαλύπταμε μάλλον όμοιες συμπεριφορές, απλά προσαρμοσμένες στις δυνατότητες της κάθε χώρας.

Μερικά λοιπόν πράγματα και αξίες πρέπει να επαναπροσδιοριστούν, ώστε να τους δοθεί ένα περισσότερο δημοκρατικό περιεχόμενο, δηλαδή ένα περιεχόμενο που να αποτρέπει τη συγκέντρωση της εξουσίας και να την διαχέει στην κοινωνία των πολιτών, χωρίς την αυταπάτη ότι η κοινωνία των πολιτών είναι τέλεια, αλλά με την βεβαιότητα ότι η αποτροπή της συγκέντρωσης εξουσίας θα διευκολύνει την ανάδυση στην επιφάνεια τόσο των ενυπαρχουσών ανθρώπινων τάσεων συναλληλίας και ευθύνης όσο και της αληθινής ατομικής ελευθερίας.

Αλλοιώς η επιχειρούμενη κρυπτότητα δεν θα διαφέρει σε τίποτε από το κρυφό δίκαιο της αρχαίας Ρώμης (!), υπό το οποίο ο πολίτης δικαζόταν χωρίς να ξέρει τον κανόνα από πριν και το οποίο καταργήθηκε μετά από επανάσταση. Έτσι και σήμερα η

μυστική διπλωματία έχει καταντήσει κρυφό δίκαιο της νέας “Ρώμης”, μη εξαιρουμένου και του περίφημου μνημονίου που αλλάζει σύμφωνα με τη γν